

КУЛЬТУРА БЕЗПЕКИ ТА ГІГІЄНА ПРАЦІ ЯК ПРІОРИТЕТИ В ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ

Юденкова Олена Петрівна,
*кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри методики професійної освіти та
соціально-гуманітарних дисциплін,
Білоцерківського інституту неперервної
професійної освіти ДЗВО «Університет
менеджменту освіти» НАПН України*

У Національній доктрині розвитку освіти проголошено, що метою державної політики є створення умов для розвитку особистості і творчої самореалізації кожного громадянина України. При цьому серед пріоритетних напрямів такої політики визначається розвиток професійної (професійно-технічної) освіти. Держава повинна забезпечувати підготовку кваліфікованих кадрів, здатних до творчої праці, професійного розвитку, освоєння та впровадження наукомістких й інформаційних технологій, конкурентоспроможних на ринку праці. Зазначимо, що основна мета професійної освіти - загальний і професійний розвиток особистості, становлення її професійної культури. Тому незалежно від того, кого готують заклади професійної освіти, за якими професіями вони надають освітні послуги, головним є рівень загальної та професійної освіти і професійного розвитку, культури безпеки праці випускників, яких ці заклади готують.

Мета написання тез – актуалізація проблеми формування культури безпеки та гігієни праці в процесі підготовки майбутніх кваліфікованих робітників.

Поняття «культура безпеки» вперше з'явилося у 1986 році в процесі аналізу причин і наслідків Чорнобильської аварії, проведеного Міжнародним агентством з атомної енергії (МАГАТЕ). Було визнано, що саме відсутність культури безпеки стала однією з причин трагедії. Щороку 2,78 мільйона працівників помирають від нещасних випадків на виробництві та захворювань, пов'язаних з роботою (з них 2,4 мільйони – через хворобу), а ще 374 мільйони працівників страждають від нещасних випадків на виробництві,

які не є смертельними. Окрім економічних витрат, існує нематеріальна вартість, не повністю показана в цих цифрах, про незмірні людські страждання, спричинені поганими умовами безпеки та гігієни праці. Це трагічно і прикро, тому що, як показали дослідження та практика за минуле століття, цим стражданням значною мірою можна запобігти [4].

Психосоціальні ризики, стрес, пов'язаний з роботою, та неінфекційні захворювання викликають велике занепокоєння для багатьох працівників у всіх частинах світу. Водночас, багато працівників залишаються під загрозою постійних ризиків нещасних випадків, пов'язаних із роботою чи професійних захворювань, і важливо не забувати про ці групи населення, оскільки світ праці продовжує трансформуватися. У зв'язку з цим, питання формування культури безпеки та гігієни праці в процесі підготовки майбутніх кваліфікованих робітників набуває вагомості на загальнодержавному рівні, потребує подальшого детального вивчення та створення в закладах професійної (професійно-технічної) освіти (далі – ЗП(ПТ)О) відповідних педагогічних умов. Під час проведення практичних занять в ЗП(ПТ)О в умовах, наближених до реальних виробництв, існує великий ризик травмування. Це вимагає підвищеної уваги до заходів безпеки та гігієни праці з боку педагогічних працівників, які проводять заняття з професійно-практичної підготовки в навчальних майстернях.

На сьогодні науковцями не приділяється належної уваги вивченню умов формування культури безпеки та гігієни праці в майбутніх кваліфікованих робітників у ЗП(ПТ)О. У більшості науково-педагогічних дослідженнях це поняття розглядається в межах культури особистості. Навіть термін «культура безпеки професійної діяльності» не визначено сьогодні як науково обґрунтоване поняття. Теоретичні пошуки довели й потребу уточнення суті й структури культури безпеки професійної діяльності [2, с. 5]. Поряд з цим, варто зазначити, що безпека є одним з показників розвитку та стабільного функціонування соціальних, економічних, технічних, екологічних та інших систем. Тому одним з пріоритетних завдань професійної освіти, що готує

професіоналів для різних галузей економіки, є формування в майбутніх кваліфікованих робітників мислення, заснованого на глибокому усвідомленні принципів безпечного перетворення навколишнього середовища та найголовніших цінностей – здоров'я та життя людини.

Культура охорони праці - це окремий випадок культури безпеки життєдіяльності як такої. Своєю чергою, культура безпеки життєдіяльності - це система цінностей, переконань, принципів та обмежень, що формується в людини протягом усього життя під впливом виховання, освіти, досвіду і значною мірою визначає безпечність її дій та поведінки за різних життєвих ситуацій. Формування культури безпеки та гігієни праці супроводжує формування особистості. Саме тому навчання в ЗП(ПТ)О є найбільш впливовим періодом для майбутніх кваліфікованих робітників з опанування ними компетентностей у галузі культури безпеки та гігієни праці як пріоритетів для професійної освіти.

Під культурою безпеки праці пропонуємо розуміти високий рівень розвитку системи збереження життя і здоров'я майбутніх кваліфікованих робітників в процесі підготовки до професійної діяльності. У цілому, науковці розглядають «культуру охорони праці» як теорію, яка включає в себе: цінності, уявлення та принципи, які є основою в управлінні системою безпеки праці; систему практичних процедур і поведінкових реакцій, які втілюють і підсилюють ці основні принципи [1].

Коли ми говоримо про культуру безпеки та гігієни праці, ми також маємо враховувати практичний доробок Міжнародної організації з праці (далі - МОП), яка була заснована на концепції безпечної та здорової праці. Наразі, поряд з основними деклараціями МОП, існує понад 40 інструментів, що стосуються, зокрема, питань безпеки праці.

У процесі підготовки кваліфікованих робітників в зміст освіти не вбудовується системне знайомство з розробленими кодексами усталеної практики МОП, що подають настанови з безпеки праці за небезпечними факторами, притаманними кожній конкретній галузі економіки, а також за

природою різних видів небезпек; керівних принципів МОП з систем управління безпекою та гігієною праці та моніторингу здоров'я працівників.

Наразі, МОП прийняла понад 40 міжнародних трудових стандартів, що безпосередньо стосуються безпеки та гігієни праці. Ці стандарти можна класифікувати як такі: пов'язані з конкретними ризиками; пов'язані з певними секторами і галузями трудової діяльності; охоплюють загальні принципи та результати; мають справу з основними принципами безпеки та гігієни праці; технології; демографічна статистика; сталий розвиток; зміни в організації роботи; попередження нових ризиків; розширення горизонту – зв'язок з громадським здоров'ям; міжнародні трудові стандарти; підвищення ролі урядів та соціальних партнерів, розширення партнерських відносин та інше.

Отже, у світі праці сьогодні відбуваються організаційні й технологічні революції, запроваджуються тренди Індустрії 4.0, приносячи з собою унікальні можливості, водночас пропонуючи нові виклики для професійної освіти, яка має сформувати у випускників сучасні навички, до яких входить культура безпеки і гігієна праці. Тому, пропонуємо вважати проблему формування культури безпеки у майбутніх кваліфікованих робітників пов'язаною з реалізацією концепції сталого (збалансованого) розвитку суспільства, а сам процес підготовки кваліфікованих робітників буде результативним, якщо цьому сприятимуть педагогічні умови, котрі забезпечать цілеспрямоване мотивування майбутніх кваліфікованих робітників до опанування культури безпеки та гігієни праці.

Список використаних джерел:

1. Горностаї О.Б., Станіславчук О.В. Цінність культури охорони праці у виробничому процесі: Науковий вісник НЛТУ України: 2012. Вип.6. С. 376- 381.
2. Кулалаєва Н. В. Формування культури безпеки професійної діяльності у майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю: Методичні рекомендації / Наталя Валеріївна Кулалаєва. – Київ: Компринт, 2019. – 188 с.

3. Скалецький Ю.М., Бірюков Д.С., Матюшева О.О., Яценко Л.Д.
Проблеми впровадження культури безпеки в Україні: аналітична доповідь.
Київ: НІСД, 2012. 17 с.

4. Статистичні дані з безпеки культури та гігієни праці.
[Електронний ресурс]. Режим доступу:<https://kostopil-rada.gov.ua/novyny/623-bezpeka-ta-hihiyena-pratsi-klyuch-do-maybutnoyi-roboty>